

## Posudek na disertační práci PhDr. Markéty Vrabcové „Média, obrazy a kultura“

Na této práci bych hned na počátku kladně hodnotil výběr tématu. Téma to je jistě velmi důležité a přitažlivé a v jistém smyslu i poutavé, ale také na druhou stranu nesmírně složité a obtížné k rozboru v teoretické rovině, v praktické aplikaci je pak nutné operovat s více metodami a pracovat interdisciplinárně. Pro práci na katedře kulturologie je to tedy téma velmi vhodné a svým způsobem profilové.

Složitost zvoleného tématu tkví hlavně v tom, že v posledním desetiletí se objevilo velké množství nových koncepcí obrazu, ve kterých není vůbec jednoduché se orientovat, natož se v nich podrobněji vyznat. Autorka tedy již výběrem tématu projevila jistou osobní statečnost, která se v samotné práci opírá o dosti obširný a podrobný rozbor této problematiky v teoretické části. Zde je nutno ocenit, že se zabývala nejen základními díly již přeloženými do češtiny – John Berger: O pohledu, ale hlavně pracemi nepřeloženými – díla Bankse a Hamiltona. Ve vymezení svých teoretických východisek se snažila jít svou vlastní cestou a k obvyklým postupům vycházejícím z díla Marshalla McLuhana připojila i dílo Teilharda de Chardin, které docela zajímavě využila. Autorka také jako první u nás dílo antropologa Marcuse Bankse uvedla do širších souvislostí. Z mého hlediska je kladem práce také to, že jako jedno ze svých důležitých východisek v dílech Gombricha a Panofského jmenuje a také používá „klasické“ dějiny umění, mnohdy dnešními teoriemi vizuálních studií považované za překonané. Do své koncepce začlenila také podrobný výklad reklamy, přičemž se opírala o dnes již klasické dílo Gilliana Dyera, které mimochodem dodnes nebylo přeloženo do češtiny.

V praktické části se autorka soustředila na čtyři sondy z kulturní oblasti, ve kterých byly využity vizuální metody výzkumu v kombinaci s několika dalšími metodami. Sonda (1) byla zaměřena na srovnání klasické galerie (České centrum Praha), alternativního výstavního prostoru (Tacheles v Berlíně) a virtuálních elektronických galerií. V klasické galerii byla použita metoda záznamu pohybu a chování návštěvníka v daném prostoru, v alternativní galerii byla využita metoda rozhovoru s výtvarníkem a dokumentární fotografie, ve virtuální galerii metoda elektronického dotazníku zaslaného vystavujícím umělcům a vlastní slovní rozbor z pozice návštěvníka. Sonda (2) byla průzkumem vnímání a interpretace fenoménu genia loci na Pražském hradě, Karlově mostě a v Klementinu. Zde se autorka inspirovala metodou

autofotografie Piotra Sztompka. Účastníci sondy osobně navštívili daná místa a na každém vytvořili 6 – 8 snímků, kde zachytili genius loci. Sonda (3) je zaměřena na rozbor a srovnání vizuálního jazyka pěti současných dětských obrázkových knih s ilustracemi vytvořenými klasicky a pomocí počítačových programů na základě vlastního rozboru. Sonda (4) zkoumá hodnoty ukryté v obrazech, možnosti mezilidského a mezikulturního dialogu prostřednictvím obrazu. Zde byla jako metoda využita analýza a výběr obrazového materiálu.

Z hlediska celku práce je nutno kladně hodnotit velkou šíři záběru, a to od „klasického“ dějepisu umění přes vizuální studia a vizuální antropologii až po využití vizuálních metod ve společenských vědách. V rámci této šíře by ale neměly být pominuty některé zdánlivé detaily. V teoretické části práce, kterou jako celek hodnotím kladně, postrádám ale podrobnější rozbor pojmu genius loci, se kterým pak autorka operuje v rámci sondy (2) v praktické části. Rozbor díla Kevina Lynche, teoretika environmentální urbanistické tvorby, jehož dílo je dané problematice dosti blízko, je sice velmi cenný, ale tuto absenci nemůže vyrovnat, protože Lynch tohoto termínu nepoužívá. Pojem genius loci totiž použil a analyzoval nejobširněji norský historik a teoretik umění Christian Norberg – Schulz. Ten se touto problematikou zabíral ve svém stejnojmenném díle velmi podrobně, a chápe ji poněkud jinak než autorka ve své práci. Norberg – Schulz genius loci bere jako jakousi danost jistého místa, tedy pojem převážně objektivního charakteru. Zkoumání osobní interpretace obsahu pojmu genia loci u jednotlivých respondentů pomocí metody autofotografie Piotra Sztompka v sondě (2) pokládám v tomto ohledu za postup ne zcela promyšlený, neboť autorka v rámci výzkumu analyzuje zcela subjektivně pojaté fotografie respondentů. Samotný průzkum pak s pojmem genius loci v pojetí Norberga – Schulze nemůže mít mnoho společného.

Z výše napsaného vyplývá, že velmi kladně, až na uvedenou výtku, hodnotím teoretickou část práce. Pro mě poněkud rozpačitěji vyznívá její praktická část. Výsledky jednotlivých sond a jejich interpretace mě, historikovi umění, bohužel až příliš připomínají sociologické průzkumy. Plně chápu, že je to dáno z velké části odlišnými metodami práce v oblasti kulturologie. Přeci jen bych ale očekával na této úrovni poněkud přímější souvislost mezi teoretickým rozбором dané problematiky a jeho aplikací v praktické části. Tím myslím zcela konkrétně přenesení dosti vysoké úrovně teoretického rozboru do jeho praktické aplikace v rámci výzkumu. Problematičnost aplikace teoretických poznatků v samotném praktickém výzkumu se projevila i v již výše zmíněném průzkumu pojmu genius loci. Nejsm si ani zcela jist, zda se autorka hlouběji zabývala vědeckou hypotézou svého výzkumu a její jasnější formulací. Zcela bez problémů podle mě nejsou ani použité

výzkumné metody, jejichž výsledek závisí do značné míry na reprezentativnosti vzorku respondentů nebo v jiných případech zcela na pojetí interpretace výsledků samotnou autorkou. V tomto ohledu někdy také poněkud zjednodušeně a rozpačitě vyznívají i některé interpretace výsledků samotných sond.

Práce PhDr. Markéty Brabcové, přes uvedené výtky, formálně i obsahově odpovídá nárokům kladeným na disertační práci, a to včetně rozsahu – 162 stran textu s vloženými fotografiemi v textu a v příloze s poznámkami a seznamem použité literatury. Velmi kladně hodnotím zejména teoretickou část práce. Některé problémy bych spatřoval v aplikaci teorie v praktickém výzkumu. V této souvislosti bych ovšem opětně upozornil na výše popsanou složitost dané problematiky. Ale i tato část práce má svůj důležitý klad, a sice přítomnost jistého poslání v optimistickém slova smyslu. Práce se totiž neuspokojuje obvyklým konstatováním o manipulaci pomocí obrazů, ale optimisticky věří, že prostřednictvím obrazů lze léčit některé neduhy tohoto světa. Práci tedy doporučuji k obhajobě a doufám, že jisté výtky z mé strany budou autorkou uspokojivě vysvětleny v jejím průběhu.

PhDr.